

ROZKŁAD MATERIAŁU – Biologia na czasie 2

Lp.	Temat	Treści nauczania	Cele edukacyjne	Zapis w nowej podstawie programowej	Proponowane procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne	Proponowana liczba godzin lekcyjnych w wypadku wersji siatki godzin w cyklu kształcenia		
							8	10	13
I. Metabolizm									
1	Kierunki przemian metabolicznych	<ul style="list-style-type: none"> • metabolizm • kierunki przemian metabolicznych – anabolizm i katabolizm • ATP jako uniwersalny nośnik energii w komórce • cechy ATP • mechanizmy syntezy ATP • uniwersalne nośniki elektronów 	<ul style="list-style-type: none"> • definiowanie pojęcia <i>metabolizm</i> • porównanie reakcji anabolicznych z katabolicznymi • wyjaśnienie roli ATP • wskazanie cech ATP • omówienie rodzajów fosforylacji • charakterystyka nośników elektronów 	III.2.2 III.2.3	<ul style="list-style-type: none"> • porównanie reakcji anabolicznych z katabolicznymi metodą aktywnego opisu porównującego • omówienie budowy ATP • omówienie rodzajów fosforylacji metodą aktywnego opisu porównującego • wyjaśnienie przebiegu reakcji redoks z udziałem NADP⁺ 	<ul style="list-style-type: none"> • tabele z rodzajami reakcji metabolicznych do uzupełnienia • ilustracja przedstawiająca budowę ATP • tabele z rodzajami fosforylacji do uzupełnienia • ilustracja przedstawiająca reakcję redoks z udziałem NADP⁺ 	1	1	2
2	Enzymy	<ul style="list-style-type: none"> • budowa enzymów • właściwości enzymów • mechanizm działania enzymów • model powstawania kompleksu enzym–substrat • czynniki wpływające na szybkość reakcji enzymatycznych • rodzaje inhibicji 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie modelu budowy enzymu • poznanie cech enzymów • wyjaśnienie mechanizmu działania enzymów • omówienie modelu powstawania kompleksu enzym–substrat • charakterystyka czynników decydujących o szybkości reakcji 	III.1.1 III.1.2 III.1.3 III.1.4 III.1.5 III.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy enzymu na podstawie schematu lub modelu • wyjaśnienie mechanizmu działania enzymów na podstawie animacji lub schematu • analiza wykresów 	<ul style="list-style-type: none"> • schemat lub model budowy enzymu • ilustracja lub animacja przedstawiająca mechanizm działania enzymów • wykresy przedstawiające wpływ stężenia substratu, temperatury, pH na szybkość reakcji 	2	2	3

		<ul style="list-style-type: none"> • nazewnictwo i klasyfikacja enzymów • szlaki metaboliczne • regulacja przebiegu szlaków metabolicznych 	<p>enzymatycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównanie rodzajów inhibicji • poznanie zasad nazewnictwa i klasyfikacji enzymów • charakterystyka szlaków metabolicznych: liniowego i cyklicznego • omówienie rodzajów regulacji przebiegu szlaków metabolicznych 		<p>przedstawiających wpływ wybranych czynników na szybkość reakcji enzymatycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównanie rodzajów inhibicji na podstawie animacji lub ilustracji • omówienie przebiegu szlaku liniowego i cyklicznego metodą aktywnego opisu porównującego • analiza przebiegu fosforylacji i defosforylacji metodą aktywnego opisu porównującego • badanie wpływu temperatury na aktywność dehydrogenazy w bulwach ziemniaka 	<p>enzymatycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • ilustracja lub animacja przedstawiająca rodzaje inhibicji • ilustracja przedstawiająca przebieg szlaków metabolicznych • tabele do uzupełnienia z porównaniem szlaków metabolicznych • schemat przebiegu fosforylacji i defosforylacji • tabele do uzupełnienia z porównaniem fosforylacji i defosforylacji • zestaw do doświadczenia: bulwa ziemniaka, roztwór błękitu metylenowego, probówki, gumowe korki, zlewka, palnik 			
3	Autotroficzne odżywianie się organizmów – fotosynteza	<ul style="list-style-type: none"> • pokarm jako źródło energii • synteza cukrów prostych w przebiegu fotosyntezy • barwniki aktywne w fotosyntezie • budowa i funkcje fotosystemów I i II • fotosynteza u roślin – fazy zależna i niezależna 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie wykorzystania energii przez autotrofy i heterotrofy • wyjaśnienie ogólnej zasady przebiegu fotosyntezy • omówienie rodzajów fotosyntezy • charakterystyka barwników 	<p>III.2.5 III.4.1 III.4.2 III.4.3 III.4.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie prezentacji multimedialnej przedstawiającej przebieg faz fotosyntezy: zależnej i niezależnej od światła • analizowanie prezentacji 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja multimedialna lub schemat przedstawiający przebieg fazy fotosyntezy zależnej i niezależnej od światła • prezentacja multimedialna lub schemat przedstawiający 	2	2	4

		<p>od światła</p> <ul style="list-style-type: none"> • przyczyny i skutki fotooddychania • rośliny typu C3 i C4 • fotosynteza u roślin typu CAM • znaczenie fotosyntezy 	<p>fotosyntetycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • poznanie budowy cząsteczki chlorofilu • poznanie budowy i roli fotosystemów • analiza przebiegu fazy zależnej i niezależnej od światła • porównanie fosforylacji fotosyntetycznej cyklicznej z fosforylacją fotosyntetyczną niecykliczną • wskazanie przyczyn i skutków fotooddychania • porównanie przebiegu fotosyntezy u roślin typu C3 i C4 • określenie cech charakterystycznych fotosyntezy zachodzącej u roślin gruboszowatych • wyjaśnienie znaczenia fotosyntezy dla organizmów żyjących na kuli ziemskiej 		<p>multimedialnej lub schematu przedstawiającego przebieg fotosyntezy u roślin typu C4</p> <ul style="list-style-type: none"> • podsumowanie wiadomości na temat przebiegu fotosyntezy u roślin typu C3 i C4 metodą kosza i walizki 	<p>przebieg fotosyntezy roślin typu C4</p> <ul style="list-style-type: none"> • zdania prawdziwe i fałszywe na temat przebiegu fotosyntezy u roślin typu C3 i C4 do kosza i walizki 			
--	--	---	---	--	--	--	--	--	--

4	Czynniki wpływające na intensywność fotosyntezy	<ul style="list-style-type: none"> • wpływ światła na intensywność fotosyntezy • wpływ CO₂ na intensywność fotosyntezy • wpływ temperatury na intensywność fotosyntezy • wpływ wody na intensywność fotosyntezy • wpływ soli mineralnych na intensywność fotosyntezy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie wpływu światła, CO₂, temperatury, wody i soli mineralnych na intensywność fotosyntezy • badanie wpływu natężenia światła, stężenia dwutlenku węgla i temperatury na intensywność fotosyntezy 	III.4.1	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie na fotografiach roślin światłolubnych i cieniolumbnych • analizowanie wykresów przedstawiających wpływ wybranych czynników na intensywność fotosyntezy • badanie wpływu natężenia światła na intensywność fotosyntezy przy pomocy zestawu doświadczalnego • badanie wpływu stężenia dwutlenku węgla na intensywność fotosyntezy przy pomocy zestawu doświadczalnego • badanie wpływu temperatury na intensywność fotosyntezy przy pomocy zestawu doświadczalnego 	<ul style="list-style-type: none"> • fotografie roślin światłolubnych i cieniolumbnych • wykresy przedstawiające wpływ temperatury, światła i stężenia CO₂ • zestaw do badania wpływu natężenia światła na intensywność fotosyntezy: zlewki, pędy moczarki kanadyjskiej, woda, lampy z żarówką o mocy np. 100 W • zestaw do badania wpływu stężenia dwutlenku węgla na intensywność fotosyntezy: probówki, pędy moczarki kanadyjskiej, woda mineralna gazowana, woda niegazowana, zlewki, lampy z żarówką o mocy np. 100 W • zestaw do badania wpływu temperatury na intensywność fotosyntezy: probówki, pędy moczarki kanadyjskiej, woda mineralna gazowana, termometr, czajnik bezprzewodowy, lampy z żarówką o mocy np. 100 W 	1	2	2
---	---	--	--	---------	--	--	---	---	---

5	Przebieg chemosyntezy	<ul style="list-style-type: none"> • synteza cukrów prostych podczas chemosyntezy • znaczenie chemosyntezy 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie przebiegu etapów chemosyntezy • określenie znaczenia chemosyntezy 	III.2.5	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie w grupach przebiegu reakcji utleniania związków mineralnych w pierwszym etapie chemosyntezy u bakterii • porównanie fotosyntezy z chemosyntezą 	<ul style="list-style-type: none"> • zapisy reakcji utleniania związków mineralnych w pierwszym etapie chemosyntezy u bakterii • tabele do uzupełnienia dotyczące foto- i chemosyntezy 	1	1	1
6	Oddychanie tlenowe	<ul style="list-style-type: none"> • oddychanie komórkowe • przebieg oddychania tlenowego: glikoliza, reakcja pomostowa, cykl Krebsa, łańcuch oddechowy • bilans energetyczny oddychania tlenowego • wpływ wybranych czynników na intensywność oddychania tlenowego 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazanie katabolicznego charakteru oddychania tlenowego • charakteryzowanie przebiegu glikolizy, reakcji pomostowej, cyklu Krebsa i łańcucha tlenowego • omówienie bilansu energetycznego oddychania tlenowego • określenie wpływu czynników na intensywność oddychania tlenowego 	III.2.5 III.3.1 III.3.2 III.3.3 III.3.4	<ul style="list-style-type: none"> • lokalizowanie na planszy etapów oddychania tlenowego w mitochondrium • analizowanie animacji lub planszy przedstawiającej glikolizę, reakcję pomostową, cykl Krebsa i łańcuch oddechowy • przeprowadzenie doświadczenia mającego na celu wykazanie wydzielania dwutlenku węgla przez kiełkujące nasiona • przeprowadzenie doświadczenia mającego na celu wykazanie wydzielania ciepła przez kiełkujące nasiona 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza przedstawiająca lokalizację etapów oddychania tlenowego w mitochondrium • animacja lub plansza prezentująca glikolizę, reakcję pomostową, cykl Krebsa i łańcuch oddechowy • zestaw do doświadczenia: kolba stożkowa, nasiona fasoli, korek, zlewka z wodą wapienną, wata, woda • zestaw do doświadczenia: dwa termosy, kiełkujące nasiona grochu, suche nasiona grochu, dwa termometry 	2	2	4

7	Procesy beztlenowego uzyskiwania energii	<ul style="list-style-type: none"> • oddychanie beztlenowe i fermentacja • uzyskiwanie energii na drodze fermentacji • zysk energetyczny procesów beztlenowych • porównanie procesów uzyskiwania energii 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie oddychania beztlenowego i fermentacji • poznanie przebiegu i znaczenia fermentacji mlekowej i alkoholowej • określenie zysku energetycznego procesów beztlenowych • porównanie oddychania tlenowego, beztlenowego i fermentacji 	<p>III.2.4 III.2.5 III.1.1 III.1.2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pogadanka połączona z analizowaniem prezentacji multimedialnej na temat fermentacji mlekowej i alkoholowej • przeprowadzenie doświadczenia mającego na celu wykazanie wydzielania dwutlenku węgla podczas fermentacji alkoholowej 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja multimedialna na temat fermentacji mlekowej i alkoholowej przygotowana przez wybranych uczniów • zestaw do wykonania doświadczenia: dwie kolby stożkowe, woda, czajnik bezprzewodowy, drożdże, cukier, dwa korki, dwie szklane rurki, dwie próbówki z wodą wapienną 	1	1	1
8	Inne ważne procesy metaboliczne	<ul style="list-style-type: none"> • glukoneogeneza i glikogenoliza • rozkład tłuszczów • deaminacja • produkty przemiany materii i ich usuwanie – cykl mocznikowy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie, na czym polega glukoneogeneza i glikogenoliza • poznanie przebiegu β-oksydacji • wyjaśnienie przebiegu przemian aminokwasów • omówienie rodzajów produktów przemiany materii i sposobów ich usuwania z organizmu • charakteryzowanie przebiegu cyklu mocznikowego • omówienie rozkładu białek, cukrów i tłuszczów 	III.2.5	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie animacji lub schematów przedstawiających: glukoneogenezę, β-oksydację, przemiany aminokwasów, cykl mocznikowy, rozkład białek, cukrów i tłuszczów • podsumowanie wiadomości dotyczących przemian metabolicznych przy pomocy gry dydaktycznej <i>memory</i> w grupach 	<ul style="list-style-type: none"> • animacja lub schemat przedstawiający: glukoneogenezę, β-oksydację, przemiany aminokwasów, cykl mocznikowy, rozkład białek, cukrów i tłuszczów • kartki z cechami charakterystycznymi przemian metabolicznych do gry <i>memory</i> 	1	1	
9	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału I					1	1	1
10	Sprawdzenie	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału I					1	1	1

	stopnia opanowania wiadomości i umiejętności								
II. Organizm człowieka. Skóra – powłoka ciała									
11	Organizm człowieka jako funkcjonalna całość	<ul style="list-style-type: none"> • hierarchiczna budowa organizmu • homeostaza i sprzężenie zwrotne • układy narządów i ich funkcje • regulacja temperatury ciała człowieka • utrzymywanie prawidłowego ciśnienia krwi 	<ul style="list-style-type: none"> • definiowanie pojęć: <i>komórka, tkanka, narząd, organizm, układ narządów</i> • rozpoznanie na ilustracjach poszczególnych elementów organizmu • omówienie głównych funkcji poszczególnych układów narządów • wyjaśnienie, na czym polega homeostaza • wskazanie parametrów istotnych w utrzymaniu homeostazy • omówienie regulacji temperatury ciała człowieka • rozróżnienie mechanizmów obronnych organizmu przed wychłodzeniem i przegrzaniem • analizowanie mechanizmu regulowania ciśnienia krwi 	V.1.1 V.1.2 V.1.3 V.2.1	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie hierarchicznej budowy organizmu przy pomocy foliogramu, planszy i modelu budowy ciała człowieka • charakteryzowanie budowy i roli układów narządów • analizowanie mechanizmu regulacji temperatury i ciśnienia krwi człowieka na schemacie 	<ul style="list-style-type: none"> • foliogram lub plansza przedstawiająca hierarchiczną budowę organizmu • model budowy ciała człowieka • plansze z budową układów narządów • rozsypanka wyrazowa dotycząca budowy i roli układów • schematy dotyczące regulacji temperatury i ciśnienia krwi człowieka 	1	1	1
12	Budowa i funkcje skóry	<ul style="list-style-type: none"> • funkcje skóry • budowa naskórka i skóry właściwej • tkanka podskórna • wytwory naskórka 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie warstw skóry • wykazanie poszczególnych funkcji skóry • charakteryzowanie poszczególnych elementów skóry • charakteryzowanie 	V.1.2 V.1.3 V.2.1 V.11.1	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie planszy ilustrującej budowę skóry • obserwacja mikroskopowa skóry • doświadczenie mające na celu 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza ilustrująca budowę skóry • mikroskopy i preparaty trwałe przekroju poprzecznego skóry • cyrkiel • zestaw do wykonania 	1	1	2

			<p>wytworów naskórka</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakterystyka gruczołów skóry • omówienie funkcji pozostałych wytworów naskórka • wyjaśnienie znaczenie skóry w termoregulacji • porównanie poszczególnych warstw skóry pod względem budowy i funkcji • przeprowadzenie doświadczenia dotyczącego wrażliwości dotykowej różnych okolic ciała i doświadczenia dotyczącego odczuwania temperatury 		<p>ocenę wrażliwości dotykowej różnych okolic ciała</p> <ul style="list-style-type: none"> •przeprowadzenie doświadczenia dotyczącego odczuwania temperatury 	<p>doświadczenia: naczynia z wodą o różnej temperaturze, termometr, czajnik bezprzewodowy</p>			
13	Choroby i higiena skóry	<ul style="list-style-type: none"> • wpływ promieniowania słonecznego na skórę • czerniak złośliwy jako choroba współczesnego świata • alergia skórna • zaburzenia funkcjonowania gruczołów • choroby wirusowe i bakteryjne • choroby pasożytnicze • grzybice • oparzenia • higiena skóry 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenianie wpływu promieniowania słonecznego na skórę • omówienie przyczyn powstawania czerniaka złośliwego, zasad diagnostyki, leczenia i profilaktyki • charakteryzowanie alergii skórnych • omówienie zaburzeń funkcjonowania gruczołów na przykładzie łojotoku, trądziku, łupieżu i nadmiernej potliwości • poznanie chorób wirusowych, bakteryjnych i pasożytniczych • omówienie grzybic skóry • poznanie objawów 	V.2.2 V.2.3 V.11.2	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie w grupach wybranych chorób metodą metaplanu • analizowanie materiałów źródłowych i tekstów z podręcznika • ocena prawidłowych i nieprawidłowych zachowań dotyczących ochrony skóry metodą kosza i walizki 	<ul style="list-style-type: none"> • flamastry, arkusze szarego papieru, kolorowe karteczki, magnesy • materiały źródłowe i podręczniki • zdania na temat ochrony skóry do kosza i walizki 	1	1	1

			oparzeń • wskazanie zasad higieny skóry						
14	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału II					1	1	1
15	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału II					1	1	1
III. Aparat ruchu									
16	Ogólna budowa i funkcje szkieletu	<ul style="list-style-type: none"> • część bierna i czynna aparatu ruchu • funkcje kości • budowa i rozwój szkieletu • kształty kości • budowa kości 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnienie części czynnej i biernej aparatu ruchu • omówienie funkcji szkieletu • analizowanie budowy chemicznej kości i wynikających z niej właściwości mechanicznych • rozpoznanie kości wchodzących w skład szkieletu osiowego, obręczy i kończyn • rozróżnienie kości ze względu na ich kształt • omówienie zmian zachodzących w szkielecie podczas wzrostu i rozwoju człowieka • poznanie budowy kości długiej • charakteryzowanie budowy tkankowej kości • określenie właściwości kości wynikających z budowy tkankowej 	<ul style="list-style-type: none"> V.1.1 V.1.2 V.1.3 V.3.1 	<ul style="list-style-type: none"> • burza mózgow na temat funkcji szkieletu • omówienie budowy szkieletu na modelu • doświadczenie wykazujące skład chemiczny kości • klasyfikowanie kości ze względu na kształt • analizowanie budowy kości na przykładzie kości długiej • obserwacja mikroskopowa tkanek tworzących szkielet 	<ul style="list-style-type: none"> • model budowy szkieletu • naczynie z octem, • zestaw do spalania kości, kości udowe kurczaka • ilustracje lub modele różnych kości człowieka • model kości długiej • mikroskopy i preparaty trwałe tkanki kostnej i tkanki chrzęstnej 	1	1	1

			<ul style="list-style-type: none"> • porównanie budowy szkieletu noworodka z budową szkieletu osoby dorosłej • wskazanie czynników wpływających na przebudowę kości 						
17	Rodzaje połączeń kości	<ul style="list-style-type: none"> • połączenia kości ściśle i ruchome • budowa stawu i funkcje budujących go elementów • rodzaje stawów 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznanie i charakterystyka połączeń ściślych i ruchomych kości • analiza budowy stawu • omówienie funkcji poszczególnych elementów stawu • rozpoznanie rodzajów stawów • porównanie różnych rodzajów stawów ze względu na zakres wykonywanych ruchów i kształt powierzchni stawowych 	V.3.2	<ul style="list-style-type: none"> • identyfikacja rodzajów połączeń kości na modelu szkieletu • analizowanie budowy stawu na podstawie planszy • omówienie funkcji elementów stawu w grupach przy pomocy rozsypanki wyrazowej • porównanie rodzajów stawów przy pomocy modeli wykonanych z plasteliny 	<ul style="list-style-type: none"> • model szkieletu człowieka • plansza z budową stawu • kartki z funkcjami elementów stawu do rozsypanki wyrazowej • modele rodzajów stawów wykonane z plasteliny 	1	1	1
18	Elementy szkieletu	<ul style="list-style-type: none"> • budowa i rola elementów szkieletu osiowego: czaszki, kręgosłupa i klatki piersiowej • budowa obręczy barkowej i kończyny górnej • budowa obręczy miedniczej i kończyny dolnej • porównanie miednicy kobiety z miednicą mężczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie elementów szkieletu osiowego • omówienie budowy i funkcji mózgowcowej i trzewiowcowej • charakteryzowanie budowy i funkcji kręgosłupa • omówienie budowy i funkcji klatki piersiowej • omówienie budowy i funkcji kończyny górnej i kończyny dolnej • poznanie budowy i funkcji obręczy miedniczej 	V.1.2 V.1.3 V.3.1	<ul style="list-style-type: none"> • obserwowanie budowy szkieletów: osiowego, kończyn i obręczy na modelach i planszach • konkurs w grupach polegający na rozpoznawaniu kości szkieletu osiowego, kończyn i obręczy na zdjęciach rentgenowskich i foliogramach 	<ul style="list-style-type: none"> • model budowy szkieletu • plansze z budową szkieletu • zdjęcia rentgenowskie • zestaw kręgów • foliogramy przedstawiające wybrane kości 	1	1	2

			<p>i barkowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazanie różnic między budową miednicy kobiety a budową miednicy mężczyzny 						
19	Budowa i funkcjonowanie układu mięśniowego	<ul style="list-style-type: none"> • rodzaje mięśni ze względu na rodzaj budujących je tkanek • położenie i funkcje poszczególnych mięśni szkieletowych • budowa mięśni szkieletowych • antagonistyczne działanie mięśni • źródła energii skurczu mięśnia • mechanizm skurczu mięśnia • mięśnie czerwone i mięśnie białe • rodzaje skurczów (tężcowy, izotoniczny, izometryczny) 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie budowy i funkcji tkanek mięśniowych • wskazanie głównych mięśni szkieletowych i ich funkcji • wyjaśnienie antagonistycznego działania mięśni • omówienie budowy makroskopowej i mikroskopowej mięśnia • omówienie źródeł energii potrzebnej do skurczu mięśnia • charakteryzowanie przemian biochemicznych zachodzących podczas długotrwałej pracy mięśni • analizowanie kolejnych etapów skurczu mięśnia • porównanie mięśni czerwonych z mięśniami białymi • charakteryzowanie rodzajów skurczów mięśni 	<p>V.1.1 V.1.2 V.1.3 V.3.3 V.3.4 V.3.5 V.3.6 V.3.7</p>	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacje mikroskopowe preparatów trwałych tkanek mięśniowych • rozpoznawanie głównych mięśni szkieletowych na ilustracjach • obserwacja animacji lub planszy prezentującej antagonistyczne działanie mięśni • obserwowanie prezentacji multimedialnej przedstawiającej budowę makroskopową i mikroskopową mięśnia, połączone z pogadanką • analizowanie animacji lub planszy prezentującej kolejne etapy skurczu mięśnia • tworzenie na tablicy schematu prezentującego przemiany kwasu mlekowego 	<ul style="list-style-type: none"> • mikroskopy i preparaty trwałe tkanek mięśniowych • plansza przedstawiająca układ mięśniowy człowieka • animacja lub plansza przedstawiająca antagonistyczne działanie mięśni • prezentacja multimedialna przygotowana przez wybranych uczniów przedstawiająca budowę makroskopową i mikroskopową mięśnia • animacja lub plansza przedstawiająca mechanizm skurczu mięśnia • kolorowe kartki z poszczególnymi etapami przemian kwasu mlekowego 	2	2	3
20	Choroby i higiena aparatu ruchu	<ul style="list-style-type: none"> • urazy mechaniczne i ich skutki 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie urazów mechanicznych i 	<p>V.2.3 V.3.8</p>	<ul style="list-style-type: none"> • obserwowanie wad kręgosłupa na 	<ul style="list-style-type: none"> • zdjęcia rentgenowskie wad kręgosłupa 	1	1	1

		<ul style="list-style-type: none"> • wady postawy • wady budowy stóp • wybrane choroby układu ruchu • wpływ aktywności fizycznej na zdrowie • przetrenowanie • doping w sporcie 	<p>ich skutków</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazanie cech prawidłowej postawy ciała • wskazanie skutków nieprawidłowej postawy ciała • omówienie wad kręgosłupa • porównanie stopy zbudowanej prawidłowo zbudowanej ze stopą płaską • omówienie przyczyn i skutków płaskostopia • charakteryzowanie chorób układu ruchu na przykładzie krzywicy, reumatyzmu i wybranych chorób mięśni • charakteryzowanie osteoporozy jako jednej z chorób współczesnego świata • wykazanie, że aktywności fizyczna ma znaczenie w prawidłowym funkcjonowaniu organizmu • omówienie skutków przetrenowania • wskazanie skutków stosowania dopingu w sporcie • omówienie działania wybranych środków dopingujących • omówienie technik i substancji przyspieszających 		<p>zdjęciach rentgenowskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • obserwowanie wad budowy stopy na podstawie odcisków stóp • charakteryzowanie osteoporozy przez wybranych uczniów • dyskusja na temat stosowania dopingu w sporcie, połączona z analizą materiałów źródłowych 	<ul style="list-style-type: none"> • odciski stóp – stopy prawidłowo zbudowanej i stopy płaskiej • poster na temat osteoporozy • teksty źródłowe na temat dopingu w sporcie 			
--	--	---	---	--	--	--	--	--	--

			naturalne procesy fizjologiczne (transfuzja krwi, EPO)						
21	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału III					1	1	1
22	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału III					1	1	1
IV. Układ pokarmowy									
23	Budulcowe i energetyczne składniki pokarmowe	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie i podział białek • rola lipidów • znaczenie i podział węglowodanów • zapotrzebowanie organizmu na składniki odżywcze 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazanie produktów bogatych w najważniejsze składniki pokarmowe • omówienie roli i kryteriów podziału białek • klasyfikacja białek, lipidów i węglowodanów • analizowanie zapotrzebowania organizmu na składniki odżywcze 	V.4.2 V.4.4	<ul style="list-style-type: none"> • przygotowanie w grupach mapy mentalnej na temat roli, podziału i źródeł składników pokarmowych • analizowanie zawartości składników pokarmowych w produktach i dobowego zapotrzebowania ludzi na składniki pokarmowe 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały do mapy mentalnej: flamastry, arkusze papieru, kolorowe karteczki • foliogramy z wykresami przedstawiającymi zawartość składników pokarmowych w produktach i dobowe zapotrzebowanie ludzi na składniki pokarmowe 	1	2	2
24	Rola witamin w diecie	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikacja witamin • źródła witamin • zapotrzebowanie na witaminy • charakterystyka witamin 	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikowanie i podanie przykładów witamin rozpuszczalnych w tłuszczach i witamin rozpuszczalnych w wodzie • wskazanie najważniejszych źródeł witamin • omówienie zapotrzebowania na witaminy (awitaminoza, hipowitaminoza, 	V.4.2	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie przykładów witamin występujących w produktach spożywczych • wskazanie produktów bogatych w witaminy • charakteryzowanie 	<ul style="list-style-type: none"> • opakowania po różnego rodzaju produktach spożywczych • materiały źródłowe dotyczące witamin • pytania do skrzynki pytań 	1	1	2

			<p>hiperwitaminoza)</p> <ul style="list-style-type: none"> • omówienie znaczenia antywitamin i składników antyodżywczych • charakteryzowanie witamin rozpuszczalnych w wodzie i witamin rozpuszczalnych w tłuszczach pod względem ich występowania, funkcji, skutków niedoboru i nadmiaru 		<p>metodą 5 x 5 witamin rozpuszczalnych w tłuszczach i witamin rozpuszczalnych w wodzie</p> <ul style="list-style-type: none"> • podsumowanie informacji na temat witamin metodą skrzynki pytań 				
25	Rola wody i soli mineralnych w organizmie	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie wody w organizmie • bilans wodny organizmu • rola i podział składników mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazanie znaczenia wody dla organizmu z uwzględnieniem jej właściwości • analizowanie zawartości wody w wybranych produktach i narządach • analizowanie dobowego bilansu wodnego • omówienie czynników wpływających na zapotrzebowanie organizmu na wodę • omówienie roli składników mineralnych • klasyfikowanie pierwiastków na makro- i mikroelementy • charakteryzowanie wybranych makro- i mikroelementów pod względem źródła występowania, roli i objawów ich niedoboru 	V.4.2	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie prezentacji multimedialnej na temat roli oraz właściwości wody i bilansu wodnego • gra dydaktyczna <i>memory</i> dotycząca składników mineralnych i ich znaczenia 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja multimedialna przygotowana przez wybranych uczniów dotycząca roli oraz właściwości wody i bilansu wodnego organizmu • karty do gry <i>memory</i> z nazwami makro- i mikroelementów oraz ich znaczeniem 	1	1	1
26	Budowa i funkcje układu	<ul style="list-style-type: none"> • trawienie pokarmu • budowa i rola narządów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie, na czym polega trawienie pokarmu 	V.1.2 V.1.3	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie budowy układu 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza przedstawiająca budowę 	2	3	4

	pokarmowego	<p>układu pokarmowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • trawienie cukrów, białek i tłuszczów • wchłanianie składników pokarmowych • wątroba jako centrum metaboliczne organizmu • regulacja czynności układu pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie się z budową układu pokarmowego • poznanie budowy i roli narządów tworzących układ pokarmowy • analizowanie poszczególnych etapów trawienia cukrów, białek i tłuszczów • analizowanie procesu wchłaniania składników pokarmowych • charakteryzowanie wątroby jako centrum przemian metabolicznych w organizmie • analizowanie przemian składników odżywczych • omówienie regulacji czynności układu pokarmowego 	<p>V.4.1 V.4.3 V.4.1</p>	<p>pokarmowego człowieka na podstawie planszy</p> <ul style="list-style-type: none"> • obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych elementów narządów układu pokarmowego • analizowanie budowy zęba na foliogramie lub anaglifie • obserwowanie budowy poszczególnych narządów na ilustracjach • analizowanie animacji lub schematów trawienia cukrów, białek i tłuszczów połączone z rozmową dydaktyczną • analizowanie budowy kosmka jelitowego na foliogramie lub anaglifie • analizowanie animacji lub schematów wchłaniania składników pokarmowych 	<p>układu pokarmowego człowieka</p> <ul style="list-style-type: none"> • mikroskopy i preparaty trwałe elementów układu pokarmowego • foliogram lub anaglif z budową zęba • modele narządów układu pokarmowego • animacja lub schemat trawienia cukrów, białek i tłuszczów • foliogram lub anaglif z budową kosmka jelitowego • animacja lub schemat wchłaniania składników pokarmowych 				
27	Higiena i choroby	• zasady prawidłowego	• wyjaśnienie, na czym	V.2.3	• piramida	• prezentacja	1	1	2	

	układu pokarmowego	<p>żywienia</p> <ul style="list-style-type: none"> • czynniki wpływające na zapotrzebowanie energetyczne organizmu • zaburzenia odżywiania • choroby układu pokarmowego • otyłość jako choroba współczesnego świata 	<p>polega dieta pełnowartościowa</p> <ul style="list-style-type: none"> • poznanie czynników decydujących o zapotrzebowaniu energetycznym organizmu • określenie konsekwencji spożywania zbyt obfitych posiłków • omówienie przyczyn i skutków anoreksji i bulimii • charakteryzowanie otyłości jako choroby współczesnego świata • charakteryzowanie choroby wrzodowej, celiakii, kamicy żółciowej • poznanie sposobów zarażenia, objawów i profilaktyki chorób układu pokarmowego powodowanych przez wirusy, bakterie, protisty, płazińce i nicienie 	<p>V.4.4 V.4.5</p>	<p>priorytetów na temat diety pełnowartościowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • obserwowanie prezentacji multimedialnej dotyczącej anoreksji oraz bulimii • charakteryzowanie w grupach wybranych chorób układu pokarmowego 	<p>multimedialna przygotowana przez wybranych uczniów dotycząca anoreksji i bulimii</p> <ul style="list-style-type: none"> • materiały do wykonania posterów na temat chorób układu pokarmowego: arkusz szarego papieru, wycinki z gazet, informacje z internetu, taśma klejąca, nożyczki, itp. 			
28	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału IV				1	1	1	
29	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału IV				1	1	1	
V. Układ oddechowy									
30	Budowa i funkcjonowanie układu oddechowego	<ul style="list-style-type: none"> • budowa i funkcje dróg oddechowych • budowa płuc 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie budowy i znaczenia poszczególnych narządów układu oddechowego • omówienie mechanizmu 	<p>V.1.2 V.1.3 V.5.1</p>	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie budowy układu oddechowego na podstawie planszy • charakteryzowanie 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza z budową układu oddechowego • szablon rybiego szkieletu • mikroskopy 	1	2	3

			<p>powstawania głosu</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy i funkcjonowania płuc 		<p>w grupach budowy i roli narządów układu oddechowego metodą rybiego szkieletu</p> <ul style="list-style-type: none"> • obserwacja mikroskopowa nabłonka migawkowego dróg oddechowych 	<p>i preparaty trwałe narządów układu oddechowego</p>			
31	Wentylacja i wymiana gazowa	<ul style="list-style-type: none"> • wentylacja płuc • rola opłucnej • pojemność płuc • regulacja częstości oddechów • wymiana gazowa w płucach i tkankach • udział krwi w transporcie tlenu i dwutlenku węgla • mięśnie jako organy o szczególnie dużym zapotrzebowaniu na tlen • wpływ ciśnienia zewnętrznego na wymianę gazową 	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie mechanizmu wentylacji płuc • wyjaśnienie roli opłucnej • charakteryzowanie całkowitej pojemności płuc • omówienie czynników regulujących częstość oddechów • analizowanie mechanizmu wymiany gazowej w płucach i tkankach • poznanie budowy hemoglobiny • charakterystyka roli erytrocytów i osocza w transporcie tlenu i dwutlenku węgla • wskazanie czynników wpływających na wysycenie hemoglobiny tlenem • analizowanie mechanizmu transportu gazów oddechowych • wskazanie mięśni jako 	<p>V.5.2 V.5.3 V.5.4</p>	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie mechanizmu wentylacji płuc na podstawie animacji lub planszy • analizowanie foliogramów z procentowym składem powietrza • omówienie mechanizmu wymiany gazowej zewnętrznej i wewnętrznej • omówienie mechanizmu transportu gazów oddechowych 	<ul style="list-style-type: none"> • animacja lub plansza prezentująca wentylację płuc • foliogramy z wykresami procentowego składu powietrza wdychanego, pęcherzykowego i wydychanego • plansze z mechanizmem wymiany gazowej • plansze z mechanizmem transportu gazów oddechowych 	1	2	3

			<p>narządów o dużym zapotrzebowaniu na tlen</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie roli mioglobiny w mięśniach • wyjaśnienie związku między zmianami ciśnienia atmosferycznego a mechanizmem wymiany gazowej • omówienie przyczyn i skutków chorób wysokościowej i choroby dekompresyjnej 						
32	Zaburzenia funkcjonowania układu oddechowego	<ul style="list-style-type: none"> • rodzaje zanieczyszczeń powietrza • astma jako choroba współczesnego świata • wybrane choroby układu oddechowego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazanie czynników wpływających na jakość powietrza • charakteryzowanie i klasyfikowanie zanieczyszczeń powietrza • omówienie negatywnego wpływu zanieczyszczeń powietrza na funkcjonowanie układu oddechowego • omówienie wybranych chorób układu oddechowego • charakteryzowanie astmy jako choroby współczesnego świata • wskazanie czynników sprzyjających zachorowaniom na choroby dróg oddechowych 	V.2.3 V.5.5	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie chorób układu oddechowego metodą stacji uczenia się 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały źródłowe na temat chorób układu oddechowego 	1	1	2
33	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału V					1	1	1
34	Sprawdzenie	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału V					1	1	1

	stopnia opanowania wiadomości i umiejętności								
VI. Układ krążenia									
35	Skład i funkcje krwi	<ul style="list-style-type: none"> • rola krwi w utrzymaniu homeostazy • skład krwi • krzepnięcie krwi i fibrynoliza • grupy krwi • konflikt serologiczny w zakresie Rh 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie roli krwi w zachowaniu homeostazy • poznanie składników osocza i ich funkcji • poznanie elementów morfotycznych krwi i ich funkcji • omówienie procesu krzepnięcia krwi • charakterystyka grup krwi • omówienie zasad przetaczania krwi • wyjaśnienie konfliktu serologicznego w zakresie Rh 	<ul style="list-style-type: none"> V.1.1 V.2.1 V.6.2 V.6.4 V.6.5 V.7.3 	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych krwi ssaków • charakteryzowanie w grupach składu krwi metodą aktywnego opisu porównującego • analizowanie w grupach procesu krzepnięcia krwi metodą linii czasu • interpretowanie wyników laboratoryjnego badania krwi 	<ul style="list-style-type: none"> • mikroskopy i preparaty trwałe krwi ssaków • ilustracje przedstawiające składniki krwi • tabele z cechami elementów morfotycznych krwi • kartki z poszczególnymi etapami krzepnięcia krwi i linia czasu • wyniki badań morfologii krwi 	1	2	2
36	Budowa i funkcje układu krwionośnego	<ul style="list-style-type: none"> • ogólna budowa układu krwionośnego • rodzaje naczyń krwionośnych • budowa naczyń krwionośnych • przepływ krwi w żyłach • krążenie krwi 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie budowy układu krwionośnego • omówienie budowy i funkcji naczyń krwionośnych • porównanie rodzajów naczyń krwionośnych • rozpoznawanie typów naczyń krwionośnych • analizowanie przepływu krwi w żyłach • analizowanie krążenia krwi w krwiobiegu małym i krwiobiegu dużym 	<ul style="list-style-type: none"> V.1.2 V.1.3 V.6.1 V.6.2 V.6.3 	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja i omówienie budowy układu krwionośnego na podstawie plakatu • porównanie budowy naczyń krwionośnych na modelu lub planszy • obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych przekroju poprzecznego żył i tętnic • analizowanie przepływu krwi w 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza z budową układu krwionośnego • modele lub plansze z budową naczyń krwionośnych • mikroskopy i preparaty trwałe przekroju poprzecznego żył i tętnic • zestaw do przygotowania modelu przepływu krwi w krwiobiegu: ilustracje żołądka, serca, płuc, cztery nitki włóczki (dwie dłuższe: czerwona i niebieska, 	1	2	2

					krwiobiegu małym i dużym metodą modelowania w grupach	dwie krótsze: czerwona i niebieska)			
37	Serce	<ul style="list-style-type: none"> • charakterystyczne cechy serca • układ przewodzący serca • budowa serca • praca serca • regulacja pracy serca • diagnostyka pracy serca • regulacja ciśnienia krwi w naczyniach • krążenie wieńcowe 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazanie cech charakterystycznych serca człowieka • charakteryzowanie budowy i roli układu przewodzącego serca • poznanie budowy serca • analizowanie cyklu pracy serca • omówienie regulacji pracy serca • charakteryzowanie podstawowych metod diagnostyki pracy serca • wskazanie czynników wpływających na ciśnienie krwi w naczyniach • omówienie roli tętnic i żył wieńcowych 	V.6.1	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy serca na podstawie modelu lub planszy połączone z heureka • obserwowanie animacji lub planszy przedstawiającej etapy pracy serca • analizowanie wyników EKG • badanie tętna i ciśnienia krwi 	<ul style="list-style-type: none"> • model lub plansza budowy serca • animacja lub plansza z cyklem pracy serca • wyniki badań EKG • stetoskop • przyrząd do mierzenia ciśnienia krwi 	1	1	2
38	Układ limfatyczny	<ul style="list-style-type: none"> • funkcje układu limfatycznego • budowa układu limfatycznego • narządy limfatyczne • naczynia limfatyczne • powstawanie, skład i funkcje limfy • rola układu krążenia w utrzymaniu homeostazy 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie funkcji układu limfatycznego • charakteryzowanie budowy i roli narządów układu limfatycznego • wskazanie cech budowy i położenia naczyń limfatycznych • omówienie powstawania, składu i roli limfy • wyjaśnienie roli układu krążenia w utrzymaniu homeostazy 	V.1.2 V.1.3 V.2.1 V.6.2	<ul style="list-style-type: none"> • obserwowanie budowy układu limfatycznego na planszy • charakteryzowanie narządów układu limfatycznego metodą 5 x 5 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza przedstawiająca budowę układu limfatycznego • materiały źródłowe na temat narządów układu limfatycznego 	1	1	1
39	Choroby układu krążenia	<ul style="list-style-type: none"> • choroby związane ze składem krwi 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie anemii oraz białaczki 	V.2.2 V.2.3	<ul style="list-style-type: none"> • obserwowanie prezentacji na temat 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja multimedialna 	1	1	2

		<ul style="list-style-type: none"> • wady serca • miażdżyca jako choroba współczesnego świata • nadciśnienie tętnicze 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie wad wrodzonych i wad nabytych serca oraz sposobów ich leczenia • charakteryzowanie miażdżycy jako choroby współczesnego świata • określenie skutków miażdżycy • poznanie przyczyn i skutków nadciśnienia tętniczego 	V.6.6	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyn, skutków i profilaktyki chorób układu krążenia • metoda argumentów „za” i „przeciw” temat zastosowana do omówienia przyczyn miażdżycy 	przygotowana przez wybranych uczniów dotycząca chorób układu krążenia				
40	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału VI						1	1	1
41	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału VI						1	1	1
VII. Obrona immunologiczna organizmu										
42	Budowa i funkcjonowanie układu odpornościowego	<ul style="list-style-type: none"> • elementy układu odpornościowego • odporność nieswoista i swoista • odpowiedź immunologiczna organizmu • typy odpowiedzi immunologicznej • reakcja zapalna • rozpoznawanie elementów własnego organizmu • odporność czynna i bierna • pamięć immunologiczna i jej znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> • definiowanie pojęcia <i>antymgen</i> • omówienie cech tkanek i narządów układu odpornościowego • charakteryzowanie elementów biorących udział w reakcjach odpornościowych • omówienie roli cząsteczek uczestniczących w reakcjach odpornościowych – przeciwciała, układ dopełniacza cytokiny • wskazanie naturalnych barier ochronnych 	V.1.2 V.1.3 V.2.2 V.7.1 V.7.2 V.7.3	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie mapy mentalnej • dotyczącej rodzajów odporności nieswoistej • analizowanie animacji lub planszy przedstawiającej kolejne etapy humoralnej odpowiedzi immunologicznej organizmu • klasyfikowanie rodzajów i przykładów odporności swoistej na podstawie 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały do mapy mentalnej • animacja lub plansza przedstawiająca humoralną odpowiedź immunologiczną • teksty źródłowe dotyczące odporności swoistej 		2	2	2

			<p>organizmu zapewniających odporność nieswoistą</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnianie odporności swoistej i nieswoistej • charakteryzowanie komórkowej i humoralnej odpowiedzi immunologicznej organizmu • omówienie przebiegu reakcji immunologicznej • wyjaśnienie znaczenia reakcji zapalnej • porównanie i podanie przykładów odpowiedzi czynnej i biernej • poznanie zasad rozpoznawania elementów własnego organizmu • zdefiniowanie pojęcia <i>pamięć immunologiczna</i> i omówienie znaczenia pamięci immunologicznej • porównanie pierwotnej odpowiedzi immunologicznej z wtórną odpowiedzią immunologiczną 		tekstów źródłowych				
43	Zaburzenia funkcjonowania układu odpornościowego	<ul style="list-style-type: none"> • choroby autoimmunizacyjne • AIDS jako choroba współczesnego świata • alergie • przeszczepianie tkanek i narządów 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie chorób autoimmunizacyjnych • omówienie sposobów zakażenia wirusem HIV • poznanie przyczyn, diagnostyki, sposobów leczenia i profilaktyki AIDS • charakteryzowanie 	<p>V.2.2 V.2.3 V.7.3 V.7.4 V.7.5 V.7.6</p>	<ul style="list-style-type: none"> • uzupełnianie w grupach kart pracy na podstawie materiałów źródłowych dotyczących zaburzeń funkcjonowania układu odpornościowego 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały źródłowe dotyczące zaburzeń funkcjonowania układu odpornościowego • karty pracy 	1	1	2

			<ul style="list-style-type: none"> • alergii jako stanu nadwrażliwości organizmu • omówienie mechanizmu powstawania reakcji alergicznej • poznanie zasad transplantacji tkanek i narządów 		<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie zasad transplantacji tkanek i narządów metodą ZWI 				
44	Powtórzenie i utwalenie wiadomości	Powtórzenie i utwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału VII					1	1	1
45	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału VII					1	1	1
VIII. Układ wydalniczy									
46	Budowa i funkcjonowanie układu wydalniczego	<ul style="list-style-type: none"> • funkcje układu wydalniczego • wydalanie zbędnych produktów metabolizmu • budowa układu wydalniczego • budowa nerki • powstawanie moczu • skład moczu ostatecznego • wydalanie moczu • kontrola hormonalna wydalania • wewnątrzwydzielnicza funkcja nerek 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie funkcji układu wydalniczego i istoty wydalania • omówienie sposobów wydalania różnych zbędnych produktów przemian materii • charakteryzowanie budowy i roli narządów układu wydalniczego • poznanie budowy i roli nerki • omówienie kolejnych etapów powstawania moczu • analizowanie składu moczu ostatecznego • omówienie kontroli nerwowej i hormonalnej wydalania moczu • poznanie wewnątrzwydzielniczej 	<ul style="list-style-type: none"> V.1.2 V.1.3 V.2.1 V.8.1 V.8.2 V.8.3 V.8.4 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy układu wydalniczego na podstawie planszy • analizowanie budowy nerki na modelu • obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych przekroju poprzecznego nerki • obserwowanie budowy nefronu na foliogramie • analizowanie w grupach etapów powstawania moczu metodą linii czasu 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza budowy układu wydalniczego • model budowy nerki • mikroskopy, preparaty trwałe przekroju poprzecznego nerki • foliogram z budową nefronu • kartki z charakterystyką etapów powstawania moczu oraz linia czasu 	2	2	3

			funkcji nerek							
47	Choroby układu wydalniczego	<ul style="list-style-type: none"> • badanie moczu • niewydolność nerek jako choroba współczesnego świata • profilaktyka chorób układu wydalniczego • choroby układu wydalniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie składu i cech moczu ostatecznego • omówienie przyczyn, diagnostyki, metod leczenia i profilaktyki niewydolności nerek • wskazanie zasad, których należy przestrzegać w profilaktyce chorób układu wydalniczego • charakteryzowanie chorób układu wydalniczego 	V.2.2 V.2.3 V.8.5	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie składu moczu ostatecznego • charakteryzowanie niewydolności nerek metodą metaplanu • burza mózgów na temat profilaktyki chorób układu wydalniczego • charakteryzowanie chorób metodą kosza i walizki 	<ul style="list-style-type: none"> • wyniki badań moczu • kartki ze zdaniem prawdziwymi i fałszywymi dotyczącymi chorób układu wydalniczego 	1	1	2	
48	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału VIII						1	1	1
49	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału VIII						1	1	1
IX. Układ nerwowy										
50	Budowa i funkcje układu nerwowego	<ul style="list-style-type: none"> • budowa i funkcje układu nerwowego • budowa neuronu • komórki glejowe • funkcjonalny podział neuronów • pobudliwość i przewodnictwo komórek nerwowych • okres niepobudliwości neuronu • synapsy • przewodzenie impulsu nerwowego • rodzaje neuroprzekaźników 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie ogólnej budowy i funkcji układu nerwowego • charakteryzowanie budowy komórki nerwowej • charakteryzowanie komórek glejowych • rozróżnienie neuronów ze względu na pełnione funkcje • analizowanie zjawiska pobudliwości neuronów • omówienie etapów przewodzenia impulsu nerwowego 	V.1.1 V.1.3 V.9.3 V.9.4	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie w grupach ogólnej budowy i podziału układu nerwowego • analizowanie budowy układu nerwowego na planszy • obserwacja budowy neuronu na modelu • analizowanie etapów przewodzenia impulsu nerwowego • charakteryzowanie 	<ul style="list-style-type: none"> • rozsypanka wyrazowa z elementami układu nerwowego • plansza z budową układu nerwowego • model budowy neuronu • animacja lub plansza prezentująca przewodzenie impulsu nerwowego • schemat budowy synapsy 	1	1	3	

			<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie znaczenia zjawiska refrakcji • poznanie budowy i roli synapsy • określenie roli neuroprzekaźników 		<p>budowy synapsy na podstawie schematu lub ilustracji</p>				
51	Ośrodkowy układ nerwowy	<ul style="list-style-type: none"> • podział mózgowia • budowa mózgu • ośrodki w korze mózgowej • układ limbiczny • budowa i rola rdzenia kręgowego • płyn mózgowo-rdzeniowy • ochrona mózgowia i rdzenia kręgowego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie części mózgowia • omówienie budowy mózgu • określenie lokalizacji i roli ośrodków w korze mózgowej • poznanie budowy i roli układu limbicznego • charakteryzowanie budowy i roli rdzenia kręgowego • określenie składu i roli płynu mózgowo-rdzeniowego • charakteryzowanie opon mózgowia i rdzenia kręgowego i ich funkcji 	<p>V.1.2 V.1.3 V.9.1 V.9.6 V.9.7</p>	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy mózgowia przy pomocy planszy • omówienie budowy mózgu na modelu • charakteryzowanie budowy rdzenia kręgowego przy pomocy planszy • wskazywanie opon mózgowia i rdzenia kręgowego na ilustracji 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza przedstawiająca budowę mózgowia • model budowy mózgu • plansza przedstawiająca budowę rdzenia kręgowego • schemat przekroju poprzecznego rdzenia kręgowego • ilustracja opon mózgowia i rdzenia kręgowego 	1	2	3
52	Obwodowy układ nerwowy	<ul style="list-style-type: none"> • budowa obwodowego układu nerwowego • nerwy czaszkowe i nerwy rdzeniowe • łuk odruchowy • odruchy warunkowe i bezwarunkowe • odruchy warunkowe a proces uczenia się • rodzaje pamięci 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie budowy obwodowego układu nerwowego • rozróżnienie nerwów czaszkowych i nerwów rdzeniowych • charakteryzowanie budowy łuku odruchowego • analizowanie drogi impulsu w łuku odruchowym • porównanie odruchów warunkowych z odruchami bezwarunkowymi • wyjaśnienie zależności 	<p>V.1.3 V.9.1 V.9.5</p>	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy nerwu przy pomocy schematu • charakteryzowanie budowy obwodowego układu nerwowego przy pomocy planszy • analizowanie budowy i przewodzenia impulsu w łuku odruchowym metodą inscenizacji • obserwacja 	<ul style="list-style-type: none"> • schemat z budową nerwu • plansza z budową obwodowego układu nerwowego • kartki A4 z nazwami elementów łuku odruchowego, kłębek włóczki, nożyczki, młotek drewniany lub gumowy, cytryna, latarka • gry logiczne, łamigłówki i rebusy 	1	1	2

			między uczeniem się a odruchami warunkowymi • omówienie rodzajów pamięci		odruchów warunkowych i bezwarunkowych • poznanie rodzajów pamięci				
53	Autonomiczny układ nerwowy	<ul style="list-style-type: none"> • funkcjonalny podział układu nerwowego • budowa układu autonomicznego • część współczulna • część przywspółczulna • antagonizm czynnościowy 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnienie somatycznego i autonomicznego układu nerwowego • omówienie budowy układu autonomicznego • porównanie części współczulnej z częścią przywspółczulną • wyjaśnienie, że obie części autonomicznego układu nerwowego wykazują antagonizm czynnościowy 	V.1.3 V.9.2	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie mapy mentalnej dotyczącej funkcjonalnego podziału układu nerwowego • charakteryzowanie budowy układu autonomicznego przy pomocy planszy 	<ul style="list-style-type: none"> • materiały do mapy mentalnej, np. flamastry, kolorowe kartki papieru, szare arkusze papieru • plansza przedstawiająca budowę autonomicznego układu nerwowego 	1	1	2
54	Higiena i choroby układu nerwowego	<ul style="list-style-type: none"> • emocje • stres • nerwice • depresja jako choroba współczesnego świata • powstawanie uzależnień • choroby neurologiczne • sen • rytmy biologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> • definiowanie pojęcia <i>neurologia</i> • zdefiniowanie, czym są emocje • omówienie przyczyn i skutków stresu • analizowanie faz stresu • charakteryzowanie rodzajów, przyczyn i skutków nerwic • uzasadnienie, że depresja jest chorobą współczesnego świata • wyjaśnienie, w jaki sposób powstają uzależnienia • charakteryzowanie wybranych chorób neurologicznych • poznanie faz snu 	V.2.2 V.2.3 V.9.8	<ul style="list-style-type: none"> • obserwowanie prezentacji multimedialnych przygotowanych przez grupy uczniów na temat: stresu, depresji, uzależnień, chorób neurologicznych, snu • heureka 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacje multimedialne przygotowane przez uczniów 	1	1	2

			• określenie, czym są rytmy biologiczne						
55	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału IX					1	1	1
56	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału IX					1	1	1
X. Narządy zmysłów									
57	Budowa i działanie narządu wzroku	<ul style="list-style-type: none"> • budowa oka • mechanizm widzenia • akomodacja oka • widzenie dwuoczne • chemizm widzenia • wady wzroku • jaskra jako choroba współczesnego świata • choroby oczu i higiena wzroku 	<ul style="list-style-type: none"> • omówienie budowy i roli aparatu ochronnego i aparatu ruchowego oka • omówienie budowy i roli poszczególnych elementów gałki ocznej • analizowanie mechanizmu widzenia • omówienie drogi światła i impulsu nerwowego w oku • wyjaśnienie, na czym polega widzenie dwuoczne • omówienie chemizmu widzenia • charakteryzowanie wad wzroku • poznanie chorób oczu i zasad higieny wzroku 	<ul style="list-style-type: none"> V.1.2 V.2.2 V.2.3 V.10.1 V.10.2 V.10.4 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy oka przy pomocy modelu lub planszy • analizowanie animacji przedstawiającej mechanizm widzenia • obserwacja reakcji zwięźania źrenicy pod wpływem światła • analizowanie schematu drogi światła i impulsu nerwowego w oku metodą linii czasu w grupach • obserwacja prezentacji multimedialnej dotyczącej wad wzroku połączona z rozmową dydaktyczną 	<ul style="list-style-type: none"> • model lub plansza przedstawiająca budowę oka • animacja lub plansza przedstawiająca zjawisko akomodacji oka • kartki z nazwami elementów budowy oka oraz linia czasu • prezentacja multimedialna na temat wad wzroku przygotowana przez wybranych uczniów 	1	1	2
58	Ucho – narząd słuchu i równowagi	<ul style="list-style-type: none"> • budowa narządu słuchu • powstawanie wrażeń słuchowych – funkcjonowanie ślimaka 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie budowy narządu słuchu • analizowanie mechanizmu powstawania 	<ul style="list-style-type: none"> V.1.2 V.2.2 V.2.3 V.10.1 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy narządu słuchu przy pomocy modelu lub planszy 	<ul style="list-style-type: none"> • model lub plansza przedstawiająca budowę ucha • kolorowe kartki z 	1	1	2

		<ul style="list-style-type: none"> • budowa narządu równowagi • wrażliwość słuchu • przykłady negatywnych skutków oddziaływania hałasu 	<ul style="list-style-type: none"> wrażeń słuchowych • omówienie budowy narządu równowagi • określenie wrażliwości słuchu (wysokości i natężenia dźwięków) • poznanie negatywnych skutków oddziaływania hałasu 	V.10.3 V.10.4	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie schematu drogi fal dźwiękowych i impulsu nerwowego • charakteryzowanie budowy zmysłu równowagi przy pomocy modelu lub planszy • burza mózgów na temat negatywnych skutków oddziaływania hałasu 	elementami drogi fal dźwiękowych i impulsu nerwowego • model lub plansza przedstawiająca budowę błędnika				
59	Narządy smaku oraz węchu	<ul style="list-style-type: none"> • budowa i rola narządu smaku • budowa i rola narządu węchu 	<ul style="list-style-type: none"> • poznanie budowy i znaczenia narządu smaku • poznanie budowy i znaczenia narządu węchu 	V.1.2 V.10.3	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy narządu smaku przy pomocy planszy • charakteryzowanie budowy narządu węchu przy pomocy planszy • heureka 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza przedstawiająca budowę narządu smaku • plansza przedstawiająca budowę narządu węchu 	1	1	1	
60	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału X						1	1	1
61	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału X						1	1	1
XI. Układ hormonalny										
62	Budowa i funkcje układu hormonalnego	<ul style="list-style-type: none"> • hormony • gruczoły dokrewne • wpływ wybranych hormonów na organizm człowieka • cukrzyca jako choroba współczesnego świata • antagonistyczne 	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikowanie hormonów ze względu na sposób, zakres i miejsce ich działania • charakteryzowanie gruczołów dokrewnych • omówienie działania poszczególnych 	V.1.2 V.1.3 V.2.1 V.2.3 V.12.1 V.12.2 V.12.3 V.12.5	<ul style="list-style-type: none"> • wskazanie na planszy lokalizacji gruczołów dokrewnych • obserwacja i analizowanie antagonistycznego działania insuliny i 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza przedstawiająca rozmieszczenie gruczołów dokrewnych • schemat lub animacja prezentująca antagonistyczne działanie insuliny i 	2	2	3	

		działanie hormonów	hormonów oraz skutków ich niedoboru i nadmiaru <ul style="list-style-type: none"> • uzasadnienie, że cukrzyca chorobą współczesnego świata • wyjaśnienie antagonistycznego działania hormonów na przykładzie insuliny i glukagonu oraz kalcytoniny i parathormonu 	V.12.6 V.12.7 V.12.8	glukagonu oraz kalcytoniny i parathormonu na podstawie schematów lub animacji <ul style="list-style-type: none"> • omówienie roli hormonów przy pomocy gry dydaktycznej <i>memory</i> 	glukagonu oraz kalcytoniny i parathormonu <ul style="list-style-type: none"> • kartki do gry <i>memory</i> z nazwami hormonów i ich funkcjami 			
63	Regulacja wydzielania hormonów	<ul style="list-style-type: none"> • sprzężenie zwrotne • układ podwzgórzowo-przysadkowy • molekularny mechanizm działania hormonów • współdziałanie układu hormonalnego z układem nerwowym • porównanie układu hormonalnego z układem nerwowym 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnienie, na czym polega mechanizm sprzężenia zwrotnego • omówienie nadrzędnej roli podwzgórza w funkcjonowaniu układu dokrewnego • wyjaśnienie, na czym polega układ podwzgórzowo-przysadkowy • analizowanie mechanizmu działania hormonów na komórki • porównanie mechanizmu działania hormonów będących pochodnymi aminokwasów z działaniem hormonów steroidowych • wyjaśnienie powiązania układu nerwowego z układem hormonalnym w utrzymaniu homeostazy • wskazanie różnic między układem hormonalnym a układem nerwowym 	V.1.3 V.12.1 V.12.3 V.12.4	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie na schemacie mechanizmu ujemnego sprzężenia zwrotnego • wyjaśnienie przy pomocy schematu powiązania podwzgórza i przysadki • analizowanie mechanizmu działania hormonów – pochodnych aminokwasów i steroidowych na schematach lub animacji 	<ul style="list-style-type: none"> • schemat przedstawiający mechanizm ujemnego sprzężenia zwrotnego na przykładzie regulacji pracy tarczycy • schemat układu podwzgórzowo-przysadkowego • schemat lub animacja przedstawiająca mechanizm działania hormonów – pochodnych aminokwasów i steroidowych 	1	2	3

64	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału XI	1	1	1
65	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału XI	1	1	1

XII. Rozmnażanie i rozwój człowieka

66	Budowa i funkcjonowanie męskich narządów rozrodczych	<ul style="list-style-type: none"> • narządy płciowe zewnętrzne • narządy płciowe wewnętrzne • powstawanie plemników • budowa plemnika • nasienie 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy i funkcji męskich narządów płciowych • omówienie spermatogenezy • poznanie budowy plemnika • analizowanie składu nasienia 	<ul style="list-style-type: none"> V.1.2 V.1.3 V.13.2 V.13.3 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie przy pomocy planszy budowy męskich narządów płciowych • obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych przekroju poprzecznego jąder • tworzenie schematu przebiegu spermatogenezy w grupach • charakteryzowanie budowy plemnika na podstawie planszy lub foliogramu 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza przedstawiająca budowę męskiego układu rozrodczego • mikroskopy, preparaty trwałe z przekrojem poprzecznym jąder • kartki z nazwami etapów spermatogenezy • foliogram lub plansza przedstawiająca budowę plemnika 	1	1	2
67	Budowa i funkcjonowanie żeńskich narządów rozrodczych	<ul style="list-style-type: none"> • narządy płciowe zewnętrzne • narządy płciowe wewnętrzne • powstawanie komórek jajowych • porównanie oogenezy ze spermatogenezą • cykl miesięczkowy • hormonalna regulacja przebiegu cyklu płciowego 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie budowy i funkcji żeńskich narządów płciowych • omówienie oogenezy • wskazanie różnic i podobieństw między oogenezą a spermatogenezą • analizowanie faz cyklu miesięczkowego • wyjaśnienie regulacji hormonalnej cyklu 	<ul style="list-style-type: none"> V.1.2 V.1.3 V.13.2 V.13.3 V.13.4 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzowanie przy pomocy planszy budowy żeńskich narządów płciowych • obserwacja mikroskopowa preparatów trwałych przekroju poprzecznego jajnika • analizowanie 	<ul style="list-style-type: none"> • plansza przedstawiająca budowę żeńskiego układu rozrodczego • mikroskopy, preparaty trwałe z przekrojem poprzecznym jajników • kartki z nazwami etapów oogenezy oraz linią czasu • foliogram lub plansza przedstawiająca 	1	1	3

			płciowego		<ul style="list-style-type: none"> przebiegu oogenezy metodą linii czasu w grupach • charakteryzowanie budowy oocytu II rzędu przy pomocy ilustracji • analizowanie zmian zachodzących w jajniku i macicy podczas cyklu miesięczkowego na animacji lub schemacie 	<ul style="list-style-type: none"> budowę oocytu II rzędu • animacja lub schemat przedstawiający zmiany zachodzące w jajniku i macicy podczas cyklu miesięczkowego 			
68	Rozwój człowieka	<ul style="list-style-type: none"> • wędrówka plemników w drogach rodnych kobiety • zapłodnienie • rozwój prenatalny • łożysko i błony płodowe • powstawanie wad wrodzonych • diagnostyka prenatalna • poród • ocena stanu zdrowia noworodka • rozwój postnatalny 	<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie wędrówki plemników w drogach rodnych kobiety • omówienie przebiegu zapłodnienia • charakteryzowanie etapów rozwoju zarodkowego i płodowego • wyjaśnienie roli łożyska i błon płodowych w rozwoju prenatalnym • wskazanie przyczyn i skutków powstawania wad wrodzonych • poznanie metod badań przeprowadzanych w czasie ciąży • wyróżnienie faz porodu • poznanie sposobu oceny stanu zdrowotnego noworodka • charakteryzowanie etapów rozwoju postnatalnego 	<ul style="list-style-type: none"> V.2.2 V.13.1 V.13.5 V.14.2 V.14.3 V.14.4 	<ul style="list-style-type: none"> • obserwacja prezentacji multimedialnej przedstawiającej rozwoju prenatalnego człowieka • obserwacja zdjęć lub filmu USG płodu • charakteryzowanie etapów rozwoju prenatalnego i postnatalnego z wykorzystaniem skrzynki odkryć • obserwacja budowy łożyska na planszy lub foliogramie 	<ul style="list-style-type: none"> • prezentacja multimedialna dotycząca rozwoju prenatalnego człowieka przygotowana przez uczniów • zdjęcia lub filmy USG płodu • kartki z opisem cech oraz przedmioty charakterystyczne dla poszczególnych etapów rozwoju człowieka • foliogram lub plansza przedstawiająca budowę łożyska 	1	2	2
69	Planowanie	• regulacja poczęć	• omówienie metod	V.2.2	• charakteryzowanie	• materiały źródłowe na	1	1	2

	rodziny. Choroby i higiena układu rozrodczego	<ul style="list-style-type: none"> • niepłodność • wybrane metody regulacji poczęć • choroby układu rozrodczego • rak szyjki macicy jako choroba współczesnego świata 	<ul style="list-style-type: none"> regulacji poczęć • wskazanie przyczyn niepłodności • poznanie chorób narządów rozrodczych 	V.2.3 V.14.1	<ul style="list-style-type: none"> metod regulacji poczęć – argumenty „za” i „przeciw” • tworzenie piramidy priorytetów • charakteryzowanie chorób układu rozrodczego metodą stacji uczenia się 	<ul style="list-style-type: none"> temat metod regulacji poczęć • materiały źródłowe i karty pracy na temat chorób układu rozrodczego 			
70	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału XII				1	1	1	
71	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału XII				1	1	1	
XII. Choroby a zdrowie człowieka									
72	Uwarunkowania zdrowia. Choroby zakaźne i pasożytnicze	<ul style="list-style-type: none"> • zdrowie fizyczne, psychiczne, społeczne, duchowe • uwarunkowania zdrowia • choroba • czynniki chorobotwórcze • klasyfikacja chorób • choroby zakaźne • źródła zakażeń • drogi rozprzestrzeniania się patogenów biologicznych • wrota zakażenia • zwalczanie, leczenie i profilaktyka chorób zakaźnych • wybrane choroby 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnienie zdrowia fizycznego, psychicznego, społecznego i duchowego • określenie czynników warunkujących zdrowie • wyjaśnienie, czym jest choroba • klasyfikowanie czynników chorobotwórczych • poznanie kryteriów klasyfikowania chorób • charakteryzowanie chorób zakaźnych • określenie źródeł zakażeń • omówienie dróg bezpośredniego i pośredniego rozprzestrzeniania się czynników zakaźnych 	V.2.2 V.2.3	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikowanie dróg rozprzestrzeniania się patogenów w grupach • charakteryzowanie wybranych chorób człowieka w grupach 	<ul style="list-style-type: none"> • rozsypanka wyrazowa z przykładami patogenów i dróg ich rozprzestrzeniania się • materiały źródłowe do przygotowania charakterystyki wybranych chorób zakaźnych i pasożytniczych 	1	1	2

		zakaźne i pasożytnicze człowieka	<ul style="list-style-type: none"> • wskazanie głównych wrót zakażenia • omówienie sposobów zwalczania, leczenia i profilaktyki chorób zakaźnych • charakteryzowanie wybranych chorób zakaźnych i pasożytniczych człowieka 						
73	Choroby nowotworowe	<ul style="list-style-type: none"> • rodzaje nowotworów • przyczyny powstawania nowotworów • powstawanie nowotworów • profilaktyka i leczenie nowotworów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównanie nowotworów łagodnych ze złośliwymi • określenie przyczyn powstawania nowotworów • analizowanie etapów powstawania nowotworów • omówienie profilaktyki i sposobów leczenia nowotworów 	V.2.2 V.2.3	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikowanie w grupach nowotworów • analizowanie etapów powstawania nowotworu na podstawie planszy • burza mózgów na temat profilaktyki nowotworów 	<ul style="list-style-type: none"> • rozsypanka wyrazowa z przykładami nowotworów łagodnych i złośliwych • plansza przedstawiająca etapy powstawania nowotworu 	1	1	2
74	Uzależnienia	<ul style="list-style-type: none"> • uzależnienia • mechanizmy przystosowawcze organizmu – rozwój tolerancji • uzależnienie fizyczne • uzależnienie psychiczne • wpływ kofeiny na organizm człowieka • alkoholizm • narkomania • lekomania • leczenie uzależnień 	<ul style="list-style-type: none"> • określenie, w jakiej sytuacji mówimy o uzależnieniu • określenie znaczenia tolerancji w powstawaniu uzależnień • charakterystyka uzależnień fizycznych i psychicznych • uzasadnienie negatywnego wpływu kofeiny, alkoholu i palenia tytoniu na organizm człowieka • wyjaśnienie, czym są narkomania i lekomania • poznanie sposobów leczenia uzależnień 	V.2.2 V.2.3	<ul style="list-style-type: none"> • oglądanie filmu lub animacji dotyczących wpływu alkoholu i tytoniu na organizm człowieka • wykazanie negatywnego wpływu alkoholu i tytoniu na organizm człowieka na podstawie • burza mózgów na temat narkomanii oraz lekomanii • heureka 	<ul style="list-style-type: none"> • film lub animacja obrazująca negatywny wpływ alkoholu i tytoniu na organizm człowieka 	1	1	2
75	Powtórzenie i	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości i umiejętności z rozdziału XII					1	1	1

	utrwalenie wiadomości				
76	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności	Sprawdzenie stopnia opanowania wiadomości i umiejętności z rozdziału XII	1	1	1